

стратегического развития предприятия, а именно: формирование экологориентированной концепции развития предприятия; стратегического анализа среды; диагностики экологоэкономической безопасности предприятия; прогнозирования изменений стратегического среды предприятия; экологориентированного целеполагания; обоснования стратегического набора развития предприятия; разработки экологической политики; стратегического планирования реализации выбранной стратегии; экологического мониторинга, аудита и контроля реализации стратегии и экологической политики; оценки эффективности выбранной стратегии и экологической политики.

Ключевые слова: предприятие, экологический менеджмент, экологориентированное стратегическое управление, процесс экологического менеджмента предприятия.

Cherchyk Larysa. Scientific Approaches to the Interpretation of the Essence of Environmental Management of the Enterprise. The article reviews current definitions of environmental management: institutional, processual, system and functional; it's offered to interpretate ecological management from the perspective of institutional and processual views.

Under the institutional view, environmental management of the enterprise is a set of principles, forms, methods, techniques and tools of influence, which, on the one hand, used by the personnel to achieve high work performance, on the other – to provide safe ecological activity basing on rational and sustainable nature management that does not harm the environment. Elements of the environmental management of the enterprise (subject, object, a subject, the purposes, tasks, objectives, instruments, tools, methods, the expected results) are defined.

According to the processual view, environmental management of the enterprise is a set of consecutive interconnected stages of administrative activity, which provides justification, adoption and implementation of management decisions for ecologically safe and cost-effective strategy of the ecological management of the enterprise, namely: formation of ecologically oriented conception of development of the enterprise; strategic analysis of the environment; diagnostic of the ecological and economical security of the enterprise; forecasting of changes in the strategic environment of the enterprise; ecologically purpose-setting; justification of a strategic plan of development of the enterprise; development of ecological policy; strategic planning of realization of the chosen strategy; ecological monitoring, audit and control of strategies of implementation of the ecological policy; evaluation of the effectiveness of the chosen strategy of the ecological policy.

Key words: enterprise, environmental management, ecological management strategy, ecological management of the enterprise.

УДК 330.3

Олена Стрішенець – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки природокористування та економічної теорії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Світові тенденції розвитку економіки енергетики у XXI ст. : адаптація до українських реалій

У статті розглянуто світові тенденції енергоефективної політики, окреслено особливості функціонування регіональних енергетичних систем, визначено роль енергетичних бірж у розвитку єдиного Європейського енергетичного ринку, зроблено висновки щодо адаптації світового досвіду енергоефективності при трансформаційних процесах української економіки.

Ключові слова: енергоефективна політика, відновлювальні джерела енергії, показник енергоємності, органічне паливо, енергоресурси, енергозбереження, енергетична біржа.

Постановка наукової проблеми та її значення. Високі темпи зростання споживання енергетики у XXI ст. є тенденційною ознакою господарської поведінки людства, що пояснюється низкою причин:

- результатом бурхливого розвитку науки й техніки;
- посиленням військових конфліктів та значною мілітаризацією країн;
- істотним зростання населення планети і його виробничо-господарськими проблемами;

Тому питання забезпеченості енергоресурсами є першорядним для будь-якої країни. Стратегічний орієнтир постійного розвитку енергетики в сучасних умовах – оптимізована комплексно збалансована система чотирьох «Е»: енергетика, економіка, енергоефективність, екологічна сумісність.

Головними критеріями ефективної енергетичної стратегії й енергетичної політики у світі, Європейському Союзі та в Україні повинні бути надійність і безпека енергопостачання, екологічна ефективність та рентабельність. Однак відомо що:

- запаси корисних копалин на Землі поступово виснажуються;
- поновлювальні джерела не можуть задовольнити зростаючі потреби населення;
- атомна енергетика й надалі не забезпечує належного рівня безпечності;
- у результаті життєдіяльності людини відбувається забруднення довкілля.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Загрозливий стан енергетичного та житлово-комунального секторів, недостатня забезпеченість власними енергоресурсами й неефективне їх використання в нашій країні робить її енергетично залежною від інших держав, знижуючи рівень національної безпеки.

Частка відновлювальних джерел енергії в структурі постачання України у 2014 р. становила 3,1 %, а аналогічний показник у Швеції сягнув 36,4 %, в Австрії – 30,1 %, Фінляндії – 29,2 %, Данії – 23,3 %. Високі види палива, які найбільше відповідають за забруднення повітря, залишаються основним джерелом енергії в Україні.

Зазначимо, що регіон, який зараз охоплює Україна, за ХХ ст. пройшов шлях від найбагатшого регіону з позиції наявних природних ПЕР (багатощі в Європі родовища нафти, природного газу й вугілля на початку ХХст.) до держави, яка в кінці ХХ ст. не могла забезпечити свої потреби власним природним потенціалом.

Це засвідчує нагальність енергоефективної політики в Україні за допомогою запровадження дієвого енергетичного сектору як на державному, так і на місцевому рівнях. Основними векторами енергоефективної політики повинні стати оптимальні інструменти стимулювання енергозбереження й енергоефективності, зміна структури використання ресурсів з акцентом на відновлювальні й невичерпні ресурси та пошук потрібних механізмів фінансування енергозберігальних заходів. Важливо врахувати досвід розвинутих країн у напрямі впровадження енергоефективності й енергоощадної політики.

Дослідженням проблеми енергоефективності займалася чимала кількість науковців, такі як С. Бенз, М. Булгакова, Г. Вороновський, В. Джеджула, С. Денисюк, В. Дзяна, В. Жовтянський, О. Кириленко, Б. Стогній, Г. Півняк, А. Шидловський. Незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень з цієї проблематики, потрібно відзначити що деякі аспекти проблем не отримали належного висвітлення, що є підставою для подальших досліджень.

Мета дослідження – розглянути стан та досвід енергоефективної політики провідних країн світу й можливості їх адаптації до вітчизняних умов.

Завдання статті:

- визначити енергетичний потенціал провідних країн світу та узагальнити напрями їхньої енергоефективної політики;
- окреслити напрями вдосконалення енергоефективної політики за рахунок використання світового досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Експертами американського інституту Electric Power Research Institute (EPRI) введено термін «двовідсоткове рішення» (two percent solution), згідно з яким одним із критеріїв забезпечення постійного глобального стійкого розвитку в найближчі 50 років є 2 % постійне річне зростання основних показників, передусім тих, що стосується енергоекологічної ефективності та надійності основного устаткування.

Для дотримання енергоефективної політики й, зрештою, стійкого розвитку країн ОЕСР (організації економічного співробітництва та розвитку) потрібно дотримуватися науково обґрунтованого співвідношення між зростанням ВВП, споживанням первинних енергоресурсів і щорічним зниженням кінцевої енергоємності. Воно повинно відповідати співвідношенням 3–2–1 %.

Важливий індикатор між енергетичним попитом та економічним розвитком – це показник енергоємності економічних дій (обчислюється як спожита енергія розділена на ВВП) за прогнозами розвитку світової енергетики, енергоємність щорічно знижуватиметься від 1,5 до 0,2 %. У подальшому на співвідношення економічного й енергетичного зростання впливатиме ступінь технологічної та структурної змін в енергетичній сфері.

Оскільки сьогодні 2,5–4 млн населення у світі не мають доступу до сучасних видів енергії, що є вагомим перешкодою для розвитку, процвітання й ліквідації бідності, то можна погодитися з твердженням багатьох науковців, що до 2020 р. видобуток газу збільшиться в 3,5 рази, а частка у виробництві електроенергії зросте удвічі. Тобто споживання енергії у ХХІ ст. й надалі здійснюватиметься за рахунок використання газу.

До сьогодні з надр Землі вилучено до 20 % потенційних запасів нафти та 10 % запасів газу, що не свідчить про їх остаточне вичерпання. Проте максимальне вичерпання нафти вже є пройденим етапом, а роль газу як енергоресурсу й надалі залишатиметься вагомою.

Хоча в майбутньому з'являться нові енергоресурси, імовірно, це може бути енергія розподілу урану спочатку в теплових, згодом у швидких реакторах, зрештою, відбуватиметься термоядерний синтез. Це відбувається у зв'язку з подорожчанням діючого енергоресурсу, що робить споживання його економічно необґрунтованим та потребує заміни новим, альтернативним, дешевшим і вищої якості.

Тривалий процес освоєння нових енергоресурсів і використання старих призвів до створення диверсифікованих виробництв, які функціонують, здебільшого в енергетиці розвинутих країн та регіонів, особливо в Північній Америці. Останніми роками тут частина виробництва основних видів органічного палива (нафти, газу, вугілля) майже вирівнялася. На нижчому рівні, але теж у більш-менш однакових пропорціях зрівнялися частини виробництва відновлювальних ресурсів: гідроенергії, біомаси (дрова й відходи), вітрової та сонячної енергії.

Аналіз останніх 20 років енергетичного розвитку країн ЄС засвідчив, що підвищена енерго-ефективність притаманна й бажана на всіх етапах від виробництва до кінцевого споживання. Якість взаємодії економіки та енергетики супроводжується новими тенденціями, відставанням темпів економічного розвитку від зростання енергоспоживання. Зі свого боку, енергопостачання як ресурс повинно бути дослідженим, надійним, економічно вигідним та екологічно сприятливим. Важливу роль тут відведено якості й вартості енергії для задоволення людських потреб.

У регіонах світу відбулися зміни в розміщенні енергетики з подальшим відходом від домінуючих (розвинутих) країн до країн, що розвиваються. До 2028 р. і надалі частка розвинутих країн в енергоспоживанні знижуватиметься до 50–52 %, відаючи перевагу країнам третього світу, які нині й визначають динаміку світової енергетики. Потрібно відзначити бурхливі темпи зростання енергетики Китаю та Індії: їх сукупна частина у світовому споживанні енергії до 2020 р. може зрости від 19–21 % [14; с. 202]. Ці країни, приєднавшись до ОЕСР, стали найбільшими імпортерами палива.

Основними експортерами залишаються Близький Схід, Африка, країни колишнього СРСР, Латинська Америка. Останнім часом частка вироблених ними енергоносіїв сягнула 20–23 %.

Підвищення ефективності перетворення та кінцевого використання енергії завдяки новим технологічним й управлінським рішенням уже зробило вагомий внесок у зменшення темпів енергоспоживання.

Головною тенденцією розвитку економіки енергетики в XXI ст. стало поглиблення інтеграційних відносин і трансформування міжнародного співробітництва в могутні протяжні енергетичні системи.

Швидке нарощення потужностей та територій енергетичних систем, об'єднання цілих континентів (Північна Америка, Європа, Північна Євразія) і надалі є пріоритетним напрямом розвитку світової енергетики, зрощування газових електроенергетичних та теплопостачальних систем, створення ємного й технологічного середовища, зменшення вартості енергії для споживачів, пом'якшення ресурсоекологічних обмежень.

Нового впливу розвитку набули територіально-виробничі комплекси, які використовують багаті за запасами та достатні в наявності місцеві енергоресурси (гідроресурси, біомасу).

Удосконалюються традиційні напрями НТП, такі як ріллі одиначної потужності енергетичних об'єктів і пропускних здатностей зв'язків для здешевлення ціни видобутку (перетворення) й розподілу енергії, збільшення автоматизації та точності керування енергетичними процесами, використання значних обсягів інформації від гірничогеологічних характеристик розвитку палива до характеристики енергетичного устаткування споживачів [7, ст. 178].

Інфраструктурне забезпечення й функціонування нової енергетики впливає на вдосконалення провідних електричних генераторів, нагромаджувачів ліній електропередач, термоядерної енергетики.

Одночасно технологічно відновлюється індивідуальне енергопостачання людини в побуті та в малому бізнесі. На заміну старих, примітивних енергоустановок приходять нові, прогресивні, що все менш залежні від централізованого енергопостачання.

В умовах індивідуальної енергетики відбувається більший енергоощадний ефект, що сприятиме стабілізації душевого енергоспоживання та гармонійно поєднуватиметься з навколишнім середовищем, зменшуючи вплив на нього.

Світова практика не веде повноцінного обліку розмірів і коштів, які суспільство витрачає на своє енергозабезпечення. Тут діють протилежні тенденції: здешевлення кожної окремої стадії виробництва енергії, завдяки технічному прогресу більшою чи меншою мірою перебивається подорожчанням,

пов'язаним зі зростаючим принципом гірничогеологічних умов видобутку, освоєнням вилучених від споживачів паливних баз, жорсткістю дотримання вимог збалансованого природокористування та збільшенням частини якісніших (зрештою – дорожчих) енергоносіїв, насамперед електроенергії [7, с. 179].

Узагальнюючи світову тенденцію виробництва енергоносіїв, потрібно відзначити, що вона має чітко виражену здешевлену спрямованість. У цей період частка інвестицій у розвиток енергетики становила 1,5 % у валовому світовому продукті та очікувалося несуттєве її зменшення й у подальшому від 1,4 до 1,1 %.

Політику енергоефективності провідних країн світу спрямовано на впровадження енергозберігальних заходів через функціонування державно-приватного партнерства з обов'язковою участю власників будинків і підприємств до заходів енергозбереження.

Енергоефективна політика країн-лідерів з енергозбереження включає три основні складники: 1) стимулювання до заощадження енергії; 2) примус до енергозбереження; 3) просвітницькі програми у сфері енергозбереження [4, с. 165].

Лібералізація країн у напрямі енергоефективності передбачає використання інструментів фінансової, технічної, інформаційної допомоги держави підприємствам, бюджетним установам громадянам для проведення енергозберігальних заходів.

Наприклад, у 2000 р. парламент Норвегії задекларував низку процедур і дій із підвищення енергоефективності, серед яких значне зниження обсягів енергоспоживання, розвиток альтернативної енергетики, використання теплових насосів і відпрацьованого тепла, установки вітряних потужностей. Особливу увагу приділено питанням ефективності енергоємних галузей, зокрема житлово-комунального господарства, скороченню обсягів використання електроенергії для побутового опалення, розвитку відновлювальної енергетики та захисту довкілля.

Енергетичним фондом Норвегії в межах фінансування грантів через податок на тарифи з розподілу електроенергії проводиться чимала кількість енергоефективних заходів.

У Німеччині використовують інструмент контрактингу, який діє на основі угоди (контракту) між контактормом (посередником) і замовником послуг. Плата за енергосервісні послуги включається в суму витрат власника житла на оплату комунальних послуг, що передбачає проведення енергоощадливості будівель, пошук постачальників технологій та фінансування проекту контактормом. За посередництва Німецького енергетичного агентства «DNA» за контрактною системою функціонують півсотні фірм, які керують житловими будинками, бюджетними й приватними установами.

Примус до енергозбереження здійснюється за допомогою відповідних законодавчих актів та постанов, програмного забезпечення у сфері енергозбереження, які фіксують норми споживання й ініціюють упровадження енергозберігальних технологій.

Прикладом цього може служити закон про енергозбереження, прийнятий парламентом у Німеччині, який установлює посилений контроль над енерговитратами, згідно з яким власники старих будинків повинні не просто посилювати теплоізоляцію й уживати заходів з енергозбереження при кожному ремонті, реконструкції, переплануванні або перебудові будівлі зі збільшенням житлової площі, але й зобов'язані гарантувати дотримання вимог закону. Уже тривалий час у новобудовах практикується не менше 20 % річної потреби в тепловій енергії покривати за рахунок енергії з поновлювальних джерел (біопалива, сонячної або геотермальної енергії). Кожна будівля в обов'язковому порядку повинна мати енергетичний паспорт, у якому зазначають енерговитрати та перспективи заощаджень у результаті проведених заходів енергоефективності. Енергетичний паспорт – це документ, необхідний для угод із нерухомістю, будинки, які мають зелений енергопаспорт, значно вище оцінюють, ніж неефективні. У законі теж указано на відповідальність організацій-підрядників, які встановлюють енергоощадне устаткування й проводять енергоефективні заходи [3, с. 295].

За директивою Комісії Євросоюзу з енергетики та транспорту, виробники продукції зобов'язані розміщувати на упаковках більшості побутових товарів наклейку енергоефективності, де було би зазначено основні споживчі властивості товару. Ефективність використання енергії позначається класами від А до G. Відповідно, клас А – найбільш енергоощадний; клас G – найменш ефективний.

Просвітницькі програми, семінари, тренінги у сфері енергозбереження, які проводяться органами державної влади та неурядовими організаціями, покликані сформувати нову споживчу культуру серед населення, яка включає раціональні підходи до заощадження енергії.

У США діють 26 державних освітніх центрів для малих і середніх підприємств, які проводять безкоштовні навчання персоналу із предмета необхідності заощадження енергії та використання енергозберігальних технологій на виробництві.

Одним із найдієвіших стимулів енергозбереження у світовій практиці є податкові стимули для господарюючих суб'єктів, що проводять активну енергозберігальну політику. У Японії наприклад, надається податкова знижка при закупівлі енергозберігального обладнання (зменшується ставка оподаткування на 25–30 % його вартості).

У стимулюванні енергозабезпеченості ще неабияку роль відіграють кредитні інструменти. У США й Великобританії для будинків є можливість отримання безвідсоткових позик для перебудови обладнання для економії електроенергії та газу.

Уряд Тайваню надає промисловим підприємствам навіть низьковідсоткові кредити на придбання енергозберігальної техніки та устаткування як у країні, так і за її межами.

Розвинені держави світу вже давно активно використовують альтернативні джерела енергії. 90 % будинків та готелів на Кіпрі оснащені водонагрівачами, 65 % гарячого водопостачання забезпечує сонячна енергія в Ізраїлі.

Досвід країн ЄС свідчить, що забезпечення прозорості на ринку електроенергії можливо досягти за рахунок розвитку на ньому біржової торгівлі. За своєю природою, біржа є тим економічним інструментом, що забезпечує відкритість товарного ринку й прозорість операцій на ньому за рахунок створення конкурентного середовища.

Нині біржі в розвинутих країнах виконують такі основоположні для економіки функції, як забезпечення прозорого ціноутворення, страхування цінкових ризиків, трансферт товарних і фінансових потоків, забезпечення прогнозування та планування виробничої діяльності, отримання прибутків, стабілізація економіки на макроекономічному рівні [12, с. 13].

Найбільш розвинутою вважається структура наднаціонального управління електроенергетичними ринками в країнах Європейського Союзу (ЄС), де основні функції регулювання питань розвитку ринку, тарифного, антимонопольного регулювання здійснюються структурними підрозділами Європейської комісії [9, с. 17]. Перед Європою постало завдання повністю відкрити ринок електроенергії. На основі їх аналізу в країнах ЄС можна стверджувати про те, що біржі електроенергії є ключовими ринковими інститутами за умов відкритої економіки. Електроенергетичні біржі відіграють вагомий роль у розвитку єдиного європейського ринку електроенергії, забезпечуючи прозорий і недискримінаційний доступ до торгівлі електроенергією серед країн Європейського Союзу [9].

Серед бірж електроенергії південно-східної Європи цікавим прикладом є електроенергетична біржа Польщі, яка динамічно розвивається останніми роками. На основі аналізу діяльності біржі «Polish Power Exchange» можна виокремити такі переваги від членства в ній: загальнодоступні й чіткі правила торгівлі; установлення об'єктивних ринкових цін; рівність доступу до інформації про стан ринку; рівні можливості для участі на ринку всіх гравців, незалежно від розмірів; безпечність щодо укладення договорів – присутній нагляд Фінансової комісії; найнижчі платежі за проведені транзакції на польському ринку; сучасний і простий у використанні додаток для розміщення замовлень – CONDICO Trade на ліценсії NASDAQ OMX. Проте перешкодою також є те, що ринкові розрахунки проводять лише в національній валюті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. З огляду на світові тенденції розвитку енергетики, Україна повинна належно зреагувати на випередження з розвитку власного ПЕК і забезпечити енергоефективну сучасну політику. Важливий елемент у цьому – Енергетична стратегія України на період до 2030 р. (від 24.07.2013 р. № 1071) та подальшу перспективу.

Енергетична стратегія України практично обслуговує способи докорінної трансформації енергетичного сектору української економіки, створюючи нову енергоефективну політику.

В енергетичній стратегії – комплекс нерозв'язаних проблем діючої енергетики. Це передусім досягнення стабільного й надійного енергозабезпечення: суттєве підвищення енергоефективності галузі; модернізація та реконструкція її інфраструктури: структурна перебудова ПЕК; використання джерел енергії й технологій із метою зменшення впливу на довкілля, диверсифікація ПЕК, підвищення енергетичної безпеки держави.

Оскільки енергоефективність – це концепція суспільно-національних інтересів, що потребують сприятливого середовища (політичного, економічного, соціального, науково-технічного), то для досягнення цього кожному потрібно забезпечити ефективну конкурентоспроможну економіку, проведення антикризових дій і забезпечення високих темпів економічного зростання (до 5 % на рік). При цьому розвиток енергетики повинен постійно забезпечувати зростаючі потреби економіки країни та стимулювати ефективне міжнародне співробітництво.

На основі аналізу функціонування ринку електроенергії України доцільно виокремити такі найбільш вагомні проблеми, які стримують його подальший розвиток і більш ефективне функціонування: концентрація ринкової влади у виробництві та постачанні електроенергії певною фінансово-промисловою групою, неефективна політика ціноутворення, наявність перехресного субсидіювання населення й промисловості, цінові диспропорції між виробниками електричної енергії різних типів, накопичення заборгованості за відпущену електроенергію. Нині споживач електроенергії та виробник в Україні перебувають у таких стосунках, що в останнього не виникає мотивації до інноваційного розвитку об'єктів електроенергетики. Отже, якщо розглядати розвиток біржової торгівлі в Україні крізь призму розв'язання основних проблем на вітчизняному ринку електроенергії, то біржа як інструмент може сприяти їх подоланню.

В умовах інтеграції світових економічних й енергетичних ринків (ЕР) (тобто зміни зовнішнього глобального середовища відносно національного) найбільший вплив на формування складу суб'єкта суспільних відносин енергетичної безпеки (ЕНБ) України мають такі процеси, як глобалізація, лібералізація, диверсифікація.

Сутність впливу цих процесів полягає в такому:

- глобалізація призводить до посилення інтеграції енергосистем в економічному (ринки електроенергії, інвестиції), технологічному (розширення меж територій із централізованим електропостачанням), міждержавному й міжконтинентальному (міждержавні та міжконтинентальні енергооб'єднання) аспектах;
- лібералізація викликає зростання регулювання й конкуренції розвитку регіональних, міжрегіональних і міждержавних ринків енергії;
- диверсифікація призводить, з одного боку, до збільшення використання різноманітних видів палива, джерел паливо- та енергопостачання, із другого – різних типів енергоустановок.

Процес лібералізації ринкових структур у Європі пов'язаний із прийняттям у червні 1996 р. Директиви 96/92/ЄС Європейського парламенту та Ради «Стосовно спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії». Ця директива стимулює процес лібералізації ринкових структур і моделей ринкового ціноутворення, зменшуючи ринкові обмеження й скорочуючи ринки, захищені від конкуренції.

Отже, основними завданнями лібералізації ЄС є:

- 1) зниження цін;
- 2) розвиток конкуренції.

Уважається, що лібералізація ринкового середовища сприяє впровадженню енерготехнологій із більшою еколого-економічною ефективністю. Вагомішу роль починають відігравати фінансові та інвестиційні ризики, а також екологічні обмеження й ризики виконання вимог щодо надійності енергосистеми. Тим часом деякі експерти вважають, що безпосереднього впливу лібералізації ЄС на розв'язання екологічних проблем, зниження цін на ньому не існує; більше того, її вплив на обсяг залучених інвестицій та раціональність розвитку енергогенеруючих потужностей є неоднозначним [2, с. 210].

Стосовно глобальних енергетичних процесів варто враховувати вигідне геополітичне, географічне й транзитне положення України. Інтеграція української енергосистеми до європейської є складовою частиною стратегічної мети України щодо входження в ЄС. Приєднання України до Енергетичного співтовариства забезпечить прозорі та прогнозовані механізми формування тарифів на енергоносії, сприятиме залученню інвестицій у галузь, дасть змогу ефективніше використовувати наявний експортний потенціал [13, с. 62].

Окрім того, у подальшому за умов інтеграції ринку електроенергії України та країн ЄС слід орієнтуватися на вихід на біржі південно-східної Європи, що пояснюється саме інфраструктурними особливостями товару. Потрібно враховувати, що, виходячи на біржу, вітчизняний ринок електроенергії повинен бути готовим до маневреності, адже, аналізуючи ціни на провідних біржах Європи, бачимо, що чітко простежується тенденція до їх різких змін – як протягом дня, так і року в цілому.

Ще одна умова розвитку енергетики – підвищення життєвих соціальних стандартів громадян, підвищення рівня платоспроможності споживачів.

Енергоефективна політика України на наступні десятиріччя вимагає впровадження відповідної гнучкості, комплексного та системного підходу. Короткострокові заходи, на жаль, мають лишень певну обмеженість, тільки вповільнюючи ефективну модернізацію енергетики. Тому на найближчу перспективу енергетична політика України повинна зосередитися на енергоефективності в

енергетичному та житлово-комунальному господарському секторах. Пріоритетним тут і в подальшому повинні бути фінансування, модернізація, реконструкція й нове будівництво енергетичних об'єктів за рахунок залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

Щодо вітчизняних підприємств, домогосподарств, політика енергозбереження повинна включати такі заходи, як надання податкових пільг для використання енергозберігального обладнання, проведення обігу споживання тепла, води й газу: застосування енергозберігальних та альтернативних джерел енергії та сучасних енергоощадних технологій. Окрім того, потрібно й надалі розширювати програму державної підтримки за допомогою субсидії для населення.

Джерела та література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії» від 04.06.2015 р. №514-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-19>.
2. Біржа електроенергії ОТЕ: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – режим доступу : <https://www.ote-cr.cz>.
3. Бевз С. М. Енергоефективність та відновлювальні джерела енергії / С. М. Бевз ; під заг. ред. А. К. Шидловського. – К. : Укр. енцикл. знання, 2007. – 560 с.
4. Гительман Л. Д. Эффективная энергокомпания. Экономика. Менеджмент. Реформирование / Л. Д. Гительман, Б. Е. Ратников. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2002. – 544 с.
5. Голюкова С. Новый рынок электроэнергии Украины: процесс, а не подія / С. Голюкова // Дзеркало тижня. Україна. – 2013. – 13 грудня (№ 47)
6. Гранатуров В. М. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікація та кількісна оцінка : монографія / В. М. Гранатуров, І. В. Литовченко, С. К. Харічков ; за наук. ред. В. М. Гранатурова. – Одеса : Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних дослідж. НАН України, 2003. – 164 с.
7. Енергетична стратегія України на період до 2030 року / Схвалена розпорядженням кабінету Міністрів від 24.07.2013 № 1071 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mre.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=260994/
8. Дебарберис Л. Развитие электросетей в Европе: состояние и перспективы / Л. Дебарберис, Ж. Фулли и др. // Эффективное антикризисное управление [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.e-c-m.ru/magazine/61/eau_61_23.htm
9. Дергачова О. Реформування ринку електроенергії в Україні: кому вершки, а кому корінці... / О. Дергачова // Дзеркало тижня. Україна. – 2012. – 15 черв. (№ 22).
10. Джуджула В. В. Енергозбереження промислових підприємств: методологія формування, механізм управління : монографія / В. В. Джуджула. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 346 с.
11. Дзяна Г. О. Соціально-економічні аспекти реалізації державної політики у сфері енергозбереження України : монографія / Г. О. Дзяна, Р. Б. Дзяний. – Львів : ЛРІДУ НАДХ, 2010 – 208 с.
12. Менеджмент в електроенергетиці : учеб. пособие / А. Ф. Дьяков, В. В. Жуков и др. / под ред. А. Ф. Дьякова. – М. : Изд-во МЭИ, 2000. – 448 с.
13. Мехович С. А. Вплив сучасних тенденцій на реформування ринку електроенергії в Україні / С. А. Мехович // Маркетинг і менеджмент інновацій. – № 2. – 2012. – С. 208–213.
14. Шидловський А. К. Перспективи енергетики України на початку XXI століття. / А. К. Шидловський, Б. С. Стогній, М. М. Кулик [та ін.]. – К. : Вид-во Укр. енцикл. знання, 2014. – 468 с.

Стришенец Елена. **Мировые тенденции развития экономики энергетики в XXI в.: адаптация к украинским реалиям.** В статье рассматриваются мировые тенденции энергоэффективной политики, очерчены особенности функционирования региональных энергетических систем, определена роль энергетических бирж развития единого Европейского энергетического рынка, сделано обобщающие выводы в связи с адаптацией мирового опыта энергоэффективности при трансформационных процессах украинской экономики.

Ключевые слова: энергоэффективная политика, возобновляющиеся источники энергии, показатель энергоёмкости, органическое топливо, энергоресурсы, энергосохранение, энергетическая биржа.

Strishenez Olena. **World Economics of Energy Trends: Implementation to Ukrainian Realities.** The world tendencies of energy efficient policy are considered in the article, the features of functioning of the regional energy systems are outlined, defined the role of energy exchanges in the unique European energy market development, summarizing conclusions are done in relation to implementation of the world experience of energy efficiency during transformation processes in Ukraine.

Key words: economics of energy, energy efficient policy, renewable energy resources, power capacity index, organic fuel, energy resources, energy saving, energy exchange.